

Zrakové postižení – definice, klasifikace, pojetí

1. POSTIŽENÍ OBECNĚ

WHO - International Classification of Functioning, Disability and Health – ICFDH (1980)

- poukazuje na rozdíly mezi jednotlivými užívanými termíny.
- *disorder* = *porucha, vada*, je vymezen jako medicínsky definovaný stav nebo nemoc.
- *disability* je omezení schopnosti provádět nějakou činnost, která je pokládána za normální

Postižení obecně

- *Impairment (Schädigung)* = *postižení* znamená ztrátu nebo abnormalitu psychické, fyziologické či anatomické struktury či funkce,
- *Handicap (Behinderung)* - vliv poruchy či postižení na práci člověka, jeho seberealizaci a předpokládá nemožnost dosažení cílů

WHO – ICF 2001 - cíl přesunout medicínský pohled na postižení směrem k člověku v celé jeho rozmanitosti a životním prostředí

- *body functions and structures (tělesné funkce a struktury)*,
- *activity* (aktivita)
- *participation (participace/účast)*.

- Postižení je součástí tělesných struktur, součástí zdravotní dispozice jedince a nemusí souviset s nemocí.

Medicínský model versus sociální model – (použito z www.who.int/classification/icf)

■ OSOBNÍ problém	vs	SOCIÁLNÍ problém
■ medicínská péče	vs	sociální integrace
■ Individuální péče	vs	sociální podpora
■ Profesionální pomoc	vs	individuální & kolektivní odpovědnost
■ osobní přizpůsobení a řízení	vs	komunikace s prostředím
■ chování	vs	postoj
■ péče (care)	vs	lidská práva
■ politika zdravotnictví	vs	politika
■ individuální přizpůsobení	vs	sociální změna

Aktivita a účast je potřebná pro tyto oblasti: (použito z www.who.int/classification/icf)

- 1 Učení & užité znalosti
- 2 Obecné úkoly a požadavky
- 3 Komunikace
- 4 Pohyb
- 5 Sebeobsluha (Self Care)
- 6 Každodenní činnosti
- 7 Interpersonální interakce
- 8 Důležité oblasti života
- 9 Komunitní, sociální & občanský život

Faktory prostředí

(použito z www.who.int/classification/icf)

1. Produkty a technologie
2. Přírodní prostředí a lidské změny
3. Vliv společnosti a sociálního prostředí - podpora, přátelství, postoje, služby, systémy, politika

ICF - oblasti využití klasifikace

(použito z www.who.int/classification/icf)

- Zdravotnictví
- Sociální sektor
- Školství a vzdělávání
- Oblast práce a zaměstnávání
- Ekonomika & vývoj
- Legislativa & právo
- Další

Další termíny označující postižení

- *člověk/dítě se zvláštními potřebami* (Květoňová-Švecová 2004)
- *člověk/dítě se speciálními potřebami* (*special needs, Förderbedarf*),
- pro oblast vzdělávání *žák se speciálními vzdělávacími potřebami* (*pupil with special educational needs, Schüler mit sonderpädagogischem Förderbedarf*).
- *děti znevýhodněné, s parciálními nedostatky a děti vyjímečné*
- *člověk s postižením*
- *aptibilita* - schopnost vykonávat nějakou činnost tak, jak je běžné a považováno za „normální“. Jesenský (1993)
- *Disaptibilita* - neschopnost jednání v každodenních situacích

2. ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ

Dělení zrakových vad se dle států různí, WHO mezinárodní klasifikaci chorob:

- ***sřední slabozrakost*** - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/18, minimum rovné nebo lepší než 6/60; 3/10 - 1/10, kategorie zrakového postižení 1
- ***silná slabozrakost*** - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/60, minimum rovné nebo lepší než 3/60; 1/10 - 10/20, kategorie zrakového postižení 2
- ***těžce slabý zrak***
 - a) zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 3/60, minimum rovné nebo lepší než 1/60; 1/20 - 10/50, kategorie zrakového postižení 3
 - b) koncentrické zúžení zorného pole obou očí pod 20 stupňů, nebo jediného funkčně zdatného oka pod 45 stupňů
- ***praktická nevidomost*** - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí 1/60, 1/50 až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena, kategorie zrakového postižení 4

- **úplná nevidomost** - ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí, kategorie zrakového postižení 5

Moravcová (2006) - klasifikaci užívanou v ČR pro posudkové účely

- **slabozrakost lehká až střední** (vizus 6/18 až 6/60),
- **slabozrakost těžká** (vizus 6/60 až 3/60),
- **těžce slabý zrak** (vizus 3/60 až 1/60, dříve zbytky zraku),
- **praktická nevidomost** (vizus 1/60 až světlocit s projekcí),
- **nevidomost** (světlocit až amaurosa).
 - Od stupně postižení se odvíjejí sociální výhody, které platí pro skupinu IV. a V., od ledna 2007 vzhledem k zákonu č. 108/2006 Sb. o sociálních službách částečně i pro skupinu III. Moravcová (2006)

Hyvärinen (2001, sec.cit. Walthes 2003, s. 52) - funkčně zaměřená klasifikace

- širší vidění zrakového postižení a dané zrakové vady
- je pozornost zaměřena na aktivity dítěte či dospělého v těchto oblastech – *komunikace, orientace a pohyb, denní aktivity a úkoly při práci na blízko (např. čtení, psaní nebo šití)*
- Hyvärinen rozlišuje **techniky orientované nevizuálně neboli techniky nevidomých, slabozrakých a technik vidících.**

Další definice zrakového postižení:

- Müller (2001, s.123) *má i po optimální korekci své zrakové vady či choroby problémy v běžném životě*
- Rath (1985, s.95) .. se jedná o osobu, která *dosáhne optimálních vývojových a studijních pokroků jen s pomocí speciálních pomůcek a opatření.*
- Drave et al. (2000, sec.cit. Walthes 2003, s. 51-52) uvádí klasifikaci Konference ministrů spolkových zemí (KMK), ve které je vymezení slepoty a slabozrakosti: *Nevidomé děti a mládež nemohou být vzdělávány nebo jen ve velmi omezené míře pomocí vizuálních vjemů. Informace přijímají z okolí prostřednictvím sluchu a hmatu, jako i vjemy kůže, čichem a chutí...Děti a mládež se slabozrakostí mohou omezeně využívat zrak. V mnoha situacích jsou odkázány na speciální pomůcky. Potřebují speciální vedení, speciálně pedagogickou podporu a technické pomůcky. Toto může být velmi důležité i u osob s lehkou slabozrakostí a při poškození zrakové ostrosti obou očí či při využívání jen jednoho oka.*

Další klasifikace:

- dle doby vzniku - získané a vrozené,
- dle etiologického hlediska - poškození orgánové a funkční,
- z pohledu délky trvání postižení - akutní, chronické či recidivující,
- dle typu postižení - poruchy zrakové ostrosti, poruchy barvocitu, poruchy binokulárního vidění, okulomotorické poruchy a poruchy ve zpravování zrakových informací

- (srov. Ludíková 1988; Květoňová-Švecová 2000; Renotiérová, Ludíková a kol. 2003 aj.).